

Att försvara krig i mänskliga rättigheters namn

En diskursanalys av Sveriges deltagande i ISAF

Nora Lindholm

AVD. FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

HISTORISKA INSTITUTIONEN

Kurskod: MRSG32

Termin: Höstterminen 2025

Handledare: Andreas Tullberg

Omfång: Antal ord 8073

Abstract

Defending war in the name of human rights: A discourse analysis of Sweden's participation in ISAF.

Despite the country's past military non-alignment, Sweden still actively participated in the combat mission of ISAF for twelve years. This study aims to produce new knowledge of how human rights are portrayed in the Swedish parliamentary debates on international operations. The study uses a discourse analysis with an adaptation of Alexander Wendt's theory of *collective identity formation* into an analytical perspective of *collective human rights identity*. The material has been restricted to parliamentary debates from 2002, 2006, 2010 and 2014 that directly mention ISAF or Afghanistan. The research questions aim to identify human rights discourses in the parliamentary debates about Sweden's engagement in ISAF between 2002 and 2014. Furthermore, the study examines which "we" and "them" distinctions and identities are produced within the discourses. Finally, the last research questions concern how the discourses on human rights contributed to legitimizing Sweden's role in ISAF. The results reveal a human rights discourse connected to the fight against terrorism and with women's right to education. Evident "we" and "them" distinctions were identified between Sweden, the US and non-state actors in Afghanistan. An identity emerged where Sweden was attributed a responsibility to protect civilians, whilst the operation was legitimized through the multilateral cooperation of ISAF and the exclusion of alternatives. In summary, Sweden's contribution to ISAF is well positioned within a collective legal defense of human rights.

Keywords: Human rights, Sweden, Afghanistan, International Security Assistance Force, discourse analysis.

Abstract

Trots Sveriges före detta alliansfrihet deltog landet aktivt under tolv år i den krigförande ISAF-insatsen. Uppsatsen syftar till att fördjupa förståelsen för hur mänskliga rättigheter intas i svenska riksdagsdebatter om internationella insatser. Uppsatsen använder en diskursanalys tillsammans med en omformulering av Alexander Wendts teori om *collective identity formation* till ett analytiskt perspektiv om *collective human rights identity*. Materialet har avgränsats till riksdagsdebatter från 2002, 2006, 2010 och 2014 som direkt behandlar ISAF eller Afghanistan. Uppsatsens frågeställningar syftar till att identifiera vilka diskurser om mänskliga rättigheter som kan urskiljas i riksdagsdebatter om Sveriges deltagande i ISAF mellan 2002 och 2014. Vidare undersöks vilka “vi” och “dom” distinktioner samt vilka identiteter som konstrueras inom diskurserna. Den sista frågeställningen berör hur diskurserna om mänskliga rättigheter bidrog till att legitimera Sveriges deltagande i ISAF. Resultatet visar att diskursen om mänskliga rättigheterna fördes samman med terrorismbekämpning samt kvinnors och flickors rätt till utbildning. Tydliga “vi” och “dom” distinktioner identifierades mellan Sverige, USA och icke-statliga aktörer i Afghanistan. Vidare framträder en identitet där Sverige tillskrivs ett ansvar att skydda civila, medan insatsen legitimerades genom ISAF-insatsens multilaterala samarbete och en uteslutning av alternativ. Sammantaget positioneras Sveriges deltagande i ISAF väl inom ett rättsligt förankrat kollektivt försvar av mänskliga rättigheter.

Nyckelord: Mänskliga rättigheter, Sverige, Afghanistan, International Security Assistance Force, diskursanalys.

Innehållsförteckning

Abstract	2
1. Inledning	4
1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar	7
1.2. Material och avgränsningar	8
1.3. Forskningsetiska bedömningar	8
2. Tidigare forskning	9
2.1. Identitet	10
2.2. Konstruktioner av hot, våld, och "andra"	11
2.3. Strategiskt narrativ	12
3. Teori och metod	13
3.1. Teori	14
3.1.1. Kollektiva hot	14
3.1.2. Systematiska processer	15
3.1.1. Strategiska praktik	15
3.2. Metod	16
4. Analys	18
4.1. Diskurser om mänskliga rättigheter	19
4.1.1. Mänskliga rättigheter i terrorismbekämpningen	19
4.1.2. Kvinnors och flickors rätt till utbildning	20
4.2. "Vi/dom" och identiteter	22
4.2.1. Afghanistans icke-statliga aktörer som "de andra"	22
4.2.2. Avståndstagandet från USA	24
4.2.3. Skyddet av civila och svensk identitet	25
4.4. Legitimering	26
4.4.1. Multilateralt samarbete	26
4.4.2. Uteslutning av alternativ	28
5. Resultat och diskussion	29
5.1. Resultat	30
5.2. Diskussion	32
6. Sammanfattning	34
7. Referenser	35

1. Inledning

Det finns en bred tro om att mänskliga rättigheter är ett skydd mot krig. Samtidigt är det i deras namn som många krig förs. Liberala demokratier går sällan i krig med varandra, men använder militärt våld mot icke-demokratier. Detta tyder på att mänskliga rättigheter inte nödvändigtvis leder till fredlig konfliktlösning. I praktiken kan de fungera som en motivering till krig, där militärt våld framställs som nödvändigt för att tvinga en stat att upprätthålla mänskliga rättigheter.¹ Idag hänvisar stater till principen om *Responsibility to Protect* (R2P) när militärt våld används mot andra stater. Trots att principen saknar juridisk förankring har den kommit att tolkas som ett tillåtande av våld vid kränkningar av mänskliga rättigheter.²

Beslutsfattare har alltid använt moraliska argument för att rättfärdiga krig, men under senare år har hänvisningar till mänskliga rättigheter blivit allt vanligare. Mot denna bakgrund kan mänskliga rättigheter bidra till krig snarare än till att avsluta dem.³ När stater deltar i krigsförande insatser behöver beslutsfattare kontinuerligt motivera och försvara insatsen för att den ska kunna fortgå. Politiker behöver därmed konstruera en verklighet som kan upprätthålla allmänhetens stöd över en längre tid, särskilt i takt med att antalet dödsfall ökar.⁴

Ett krig som har legitimerats med humanitära argument är det USA ledda kriget mot Afghanistan och al-Qaida. Terrorattackerna den 11:e september 2001 skapade ett tillstånd av global osäkerhet.⁵ Trots den globala betydelsen av terrorattackerna uppfattades händelserna inledningsvis inte som en svensk säkerhetsfråga. När George W. Bush deklarerade kriget mot terrorismen och "Operation Enduring Freedom" (OEF) inleddes i Afghanistan fick detta återigen inga direkta konsekvenser för svensk säkerhetspolitik. Med tiden kom dock Sveriges syn på omvärlden att förändras. Även om effekterna inte var

¹ Posner, E. A. *The twilight of human rights law*. (Oxford University Press, 2014).
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/lund/detail.action?docID=1794202>, s.104-105

² Ibid, s.105-106

³ Ibid, s.107

⁴ Jakobsen, P. V. & Ringsmose, J. "For our own security and for the sake of the Afghans" How the Danish public was persuaded to support an unprecedented costly military endeavor in Afghanistan. I De Graaf, B. Dimitru, G. & Ringmose, J. (red.). *Strategic Narratives, Public Opinion, and War*. (Routledge, 2015), s.143

⁵ Posner, *The twilight of human rights law*, s.106

omedelbara påverkade terrorattackerna internationell politik och rätt, vilket i sin tur även fick betydelse för Sverige.⁶ År 2001 utfärdade FN:s säkerhetsråd, resolution 1386, vilket gav mandat åt säkerhetsstyrkan International Security Assistance Force (ISAF) under Storbritanniens ledning.⁷ Kort därefter bjöds Sverige in av Storbritannien att delta i insatsen och riksdagen fattade beslut om ett svenskt deltagande i Afghanistan.⁸ ISAF styrkan bestod av 51 deltagande länder och verkade under ett FN mandat enligt kapitel VII i FN stadgan.⁹

Det svenska deltagandet i ISAF, som inleddes 2002, pågick fram till 2014. Insatsen utvecklades över tid och kom att omfatta varierande uppdrag, olika faser och en rad avgörande händelser. Redan under 2003 omvandlades den multinationella insatsen ISAF till en NATO ledd operation.¹⁰ Mellan 2004 och 2006 gick det svenska deltagandet i ISAF in i en ny fas. Sverige kom först att fungera som ett komplement till ett brittiskt ”Provisional Stabilisation Team“ (PST).¹¹ För att sedan ta över ansvaret för ett ”Provisional Reconstruction Team“ (PRT) Mazar-e-Sharif i den fredligare norra delen av Afghanistan.¹² Det initiala syftet med PRT var att stödja Afghanistan i att återta kontrollen och skapa stabilitet.¹³ Samtidigt var PRT-konceptet vagt utformat och fungerade som en tillfällig lösning.¹⁴

Runt 2009 började bilden av den svenska PRT:en att fallera i takt med att konflikten i Afghanistan eskalerade.¹⁵ Händelsen som kom att markera en tydlig vändpunkt var skotten vid sandslottet år 2010. När svenska soldater dödades förändrades situationen och insikten om att Sverige befann sig i ett krig blev påtaglig.¹⁶ Senare under 2012 omvandlades PRT-konceptet till ”Transnational Support Teams“ (TST), ett namnbyte som signalerade en nedtrappning av insatsen. Fokus skiftade från återuppbyggnad till ett överlämnande.¹⁷ I juni

⁶ Agrell, W. *Ett krig här och nu: Sveriges väg till väpnad konflikt i Afghanistan*. (Atlantis, 2013), s.73

⁷ Ibid, s.70

⁸ Ibid, s.76

⁹ North Atlantic Treaty Organization. *ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014)*. (2022). <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/isafs-mission-in-afghanistan-2001-2014> (Hämtad: 2025-12-30).

¹⁰ Agrell, *Ett krig här och nu: Sveriges väg till väpnad konflikt i Afghanistan*, s.115

¹¹ Ibid, s.119

¹² Ibid, s.129

¹³ Ibid, s.139

¹⁴ Ibid, s.153

¹⁵ Ibid, s.165

¹⁶ Ibid, s.241-242

¹⁷ Ibid, s.307

2014 upphörde det svenska deltagandet i ISAF och Sverige överlämnade basen till den afghanska regeringen.¹⁸

1.1. Problemformulering, syfte och frågeställningar

Fram till 2024 har Sverige betraktats som ett alliansfritt land och var under perioden för ISAF-insatsen inte medlem i NATO. Mot denna bakgrund framstår riksdagens beslut att delta i ISAF som märkvärdigt.¹⁹ Beslutet innebar att Sverige engagerade sig i en säkerhetsstyrka under NATO:s ledning, trots alliansfriheten.

Allt fler krig motiverats med hänvisningar till mänskliga rättigheter.²⁰ Detta blottlägger en paradox, där mänskliga rättigheter möter militärt våld. Paradoxen blir mer intressant i ljuset av den svenska allmänna opinionen. När ISAF-insatsen inleddes fanns ett befintligt brett stöd för internationella fredsinsatser. Opinionsundersökningar från 2002 visar att 69 procent ansåg att FN:s fredsframtvängande insatser var rättfärdigade.²¹ Även efter att Sverige lämnade Afghanistan visar opinionsundersökningar från 2014 att 60 procent ansåg att Sveriges deltagande i fredsfrämjande insatser har bidragit till att upprätthålla fred och säkerhet.²² Trots paradoxen, tyder opinionen på att stödet för insatser kvarstod, liksom föreställningen om Sverige som fredlig nation.

Riksdagsdebatter framträder därmed som ett centralt material för att undersöka hur denna spänning mellan mänskliga rättigheter och insatser hanteras inom svensk politik. Uppsatsen undersöker diskurser om mänskliga rättigheter i riksdagsdebatterna under perioden för Sveriges deltagande i ISAF. Därefter, utreder uppsatsen vilka aktörer som ställs i opposition mot varandra och vilka identiteter som träder fram inom diskursen för mänskliga rättigheter. Till sist behandlar uppsatsen hur diskursen om mänskliga rättigheter påverkade Sveriges legitimering av ISAF-insatsen. Syftet med uppsatsen är att bidra med ny kunskap om hur

¹⁸ Forsvarsmakten. *Afghanistan - ISAF*. (2021). <https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/var-historia/mer-historia/avslutade-truppsatser/afghanistan-isaf/> (Hämtad: 2025-12-29).

¹⁹ Agrell, *Ett krig här och nu: Sveriges väg till väpnad konflikt i Afghanistan*, s.79

²⁰ Posner, *The twilight of human rights law*, s.107

²¹ Stütz, G. *Opinion 2002: Den svenska allmänhetens syn på samhället, säkerhetspolitiken och försvaret hösten 2002*. (Styrelsen för psykologiskt försvar, 2002). <https://rib.msb.se/filer/pdf/26128.pdf> (Hämtad: 2025-12-30), s.8

²² Gell, T. & Stenbäck, I. *Opinioner 2014: allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*. (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2015). <https://rib.msb.se/filer/pdf/27502.pdf> (Hämtad: 2025-12-30), s.65

mänskliga rättigheter intar sig inom svenska debatter för internationella insatser. Uppsatsens frågeställningar är därmed:

- Vilka diskurser om mänskliga rättigheter kan identifieras i riksdagsdebatterna om det svenska deltagandet i ISAF mellan 2002 och 2014?
- Vilka "vi/dom" distinktioner och identiteter uttrycks i diskursen om mänskliga rättigheter i deltagandet av ISAF?
- Hur påverkade diskursen om mänskliga rättigheter legitimeringen av Sveriges deltagande i ISAF?

1.2. Material och avgränsningar

För att analysera Sveriges deltagande i ISAF har riksdagsdebatter från perioden mellan 2002 och 2014 valts ut som primärmaterial. För att avgränsa materialet har en tidsintervall på fyra år valts. Riksdagsdebatter behandlas därmed enbart från 2002, 2006, 2010 och 2014. Den valda tidsintervallen möjliggör en bred analys från början, mitten och slutet av insatsen. Riksdagen beslutar årligen om Försvarsmaktens internationella insatser, vilket skapar en dokumenterad diskurs. Debatterna har analyserats i dess transkriberade versioner, tillgängliga på riksdagens webbplats.

För 2002 har materialet avgränsats till riksdagens protokoll 2002/03:56, 2002/03:12 och 2002/03:37. Under 2006 behandlas riksdagens protokoll 2006/07:117 och 2006/07:116. Under 2010 avgränsas materialet till riksdagens protokoll 2010/11:9 och 2010/11:35. Till sist, behandlas riksdagens protokoll 2014/15:58 för 2014. Materialet omfattar emellertid åtta riksdagsdebatter från 2002, 2006, 2010 och 2014. Tidsramen är avsiktligt begränsad för att spegla diskursen som påverkade Sveriges deltagande i ISAF. Materialet och citaten som presenteras i analysen har således en direkt anknytning till ISAF eller Afghanistan. För att upprätthålla uppsatsens fokus har ett omfattande material exkluderats. SOU: er och utrikesdeklarationer inkluderas inte som primärmaterial i uppsatsen eftersom de endast speglar beslut som togs och inte den politiska debatten som ägde rum.

1.3. Forskningsetiska bedömningar

Primärmaterial i uppsatsen är av offentligt tryck i form av riksdagsdebatter och därmed tillkommer få forskningsetiska utmaningar. Materialet är offentligt tillgängligt och de

personer som uttalar sig agerar i sin professionella yrkesroll. För-och efternamn kommer därmed att anges i uppsatsen samt tillhörande politiskt parti. Inga privata personuppgifter behandlas och anonymisering bedöms därmed inte nödvändigt. Etiska överväganden rör i första hand att återge citat korrekt och i dess sanna sammanhang för att transparent redovisa materialet. Uppsatsen bedöms inte utföra några etiska risker för enskilda individer.

2. Tidigare forskning

För att ge en översikt över forskningsläget har den valda litteraturen samlats utifrån centrala teman inom området. Urvalet syftar till att skapa en bred forskningsgrund som fungerar som sekundärmaterial i diskussionen. Särskilt centrala begrepp är identitet, hot, våld och konstruktionen av “andra” samt strategiskt narrativ. Genom denna tematisering tydliggörs vad forskningen redan har behandlat och vad som kvarstår att undersöka.

2.1. Identitet

Den samtida forskningen är i stort sett enig om att Sveriges identitet är central för att förstå landets utrikes- och säkerhetspolitiska agerande. Ett återkommande tema är motsägelsen i denna identitet, Sverige framstår som en fredsfrämjande och humanitär aktör, samtidigt som landet deltar i militära insatser. Noreen och Sjöstedt framhåller att Sverige har antagit en peace nation identitet sedan 1920-talet genom sitt engagemang i nationernas förbund och senare FN.²³ Efter kalla kriget uppstod ett tillfälle för Sverige att profilera sig som en humanitär stormakt.²⁴ Skribenterna betonar att en identitetskonflikt uppstår när peace nations deltar i insatser som liknar krigföring.²⁵ Författarna menar att svenska politiker använde peace nation identiteten under deltagandet i ISAF för att legitimera beslut uppifrån, medan fördelarna med insatsen kom underifrån.²⁶

Noreen, Sjöstedt och Ångström analyserar hur roll identiteter formade Sveriges agerande i ISAF.²⁷ Roll identitet berör hur en stat uppfattar sig själv i relation till andra aktörer. Författarna konstaterar att en dominerande catch-all rollidentitet gav tolkningsföreträde åt bilden av Sverige som en aktiv och självständig aktör.²⁸ Detta legitimerade det långvariga engagemanget i ISAF och tillät Sverige att framstå som en humanitär entreprenör med fokus på rättvisa, jämlikhet, demokrati, och mänskliga rättigheter.²⁹

²³ Sjöstedt, R. & Noreen, E. When peace nations go to war: Examining the narrative transformation of Sweden and Norway in Afghanistan. *European Journal of International Security*. 6:1 (2021): 318-337. doi:10.1017/eis.2021.6, s.327

²⁴ Ibid, s.322

²⁵ Ibid, s.319

²⁶ Ibid, s.335-336

²⁷ Noreen, E., Sjöstedt, S. & Ångström, J. Why small states join big wars: the case of Sweden in Afghanistan 2002–2014. *Sage Publications*. 31:2 (2017): s.145-168. <https://doi.org/10.1177/0047117816651125>, s.149

²⁸ Ibid, s.156

²⁹ Ibid, s.160-161

Björkdahl bidrar med ett närliggande perspektiv genom att analysera Sverige som normentreprenör. Norm entreprenörskap syftar till att sprida normer som överensstämmer med den egna identiteten, ofta utifrån altruism och nationella intressen.³⁰ Björkdahl anser att Sverige spred normen om konfliktförebyggande under 90-talet som idag utgör en central del av svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige använde EU och FN som institutionellt hem för att förankra och sprida normen om konfliktförebyggande.³¹ Idag utgör *Responsibility to Protect* (R2P) en viktig komponent i den svenska utrikespolitiken.³²

Ångström och Honig analyserar avslutningsvis Sveriges strategiska kultur under ISAF-insatsen. Författarna menar att kalla kriget återigen bidrog till en svensk motsägelsefull identitet där nationella intressen och militärt våld kombinerades med humanitära ideal och fredlig konfliktlösning.³³ Med framväxten av *an Agenda for Peace* och R2P blev Sverige mer benäget att delta i interventioner. Ångström och Honig identifierar få tydliga nationella intressen i Afghanistan, vilket understryker enligt dem hur stark normen om humanitet är i svensk säkerhetspolitik.³⁴ Sammantaget visar forskningen att Sveriges identitet präglad av både fredliga och humanitära normer utgör ett centralt ramverk för att förstå landets långvariga engagemang i ISAF.

2.2. Konstruktioner av hot, våld, och “andra”

Inom forskningsfältet råder en bred enighet om att hot, våld, och “andra” konstrueras för att legitimera säkerhetspolitiska åtgärder. Sandman visar genom begreppet, dis/appearance, hur våld osynliggörs i narrativ om krigsliknande militära insatser.³⁵ De våldsamma aspekterna av Sveriges deltagande i ISAF hölls i stor utsträckning dolt och icke diskuterat, trots att insatsen var det mest våldsamma svenska militära engagemanget i modern tid. Istället stärktes bilden av Sverige som en fredsbevarande aktör.³⁶ Sandman betonar att Sverige

³⁰ Björkdahl, A. Ideas and Norms in Swedish Peace Policy. *Swiss Political Science Review*. 19:3 (2013): 322-337. doi:10.1111/spsr.12046, s.323-325

³¹ Ibid, s.327

³² Ibid, s.331–332

³³ Ångström, J. & Honig, J.W. Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan. *Journal of Strategic Studies*. 35:5 (2012): DOI: 10.1080/01402390.2012.706969. s.678-679

³⁴ Ibid, s.681–683

³⁵ Sandman, T. How violence dis/appears in narratives on war-like operations: a conceptual framework. *Critical Military Studies*. 9:3 (2023): 285-305. DOI:10.1080/23337486.2021.1985288, s.285-286

³⁶ Ibid, s.291-293

distanserade sig från föreställningen om att vara en krigförande aktör och riktade istället fokus mot USA och ”Operation Enduring Freedom” som ”de andra” krigförande aktörerna.³⁷

Baker-Beall visar liknande aspekter i sin analys av EU:s terrorismbekämpnings diskurs. EU konstruerade en ”terroristisk andra” genom tre återkommande diskurser: terrorism som emotionellt våld, en handling utförd av icke-statliga aktörer, och som ett nytt hot.³⁸ Denna konstruktion har enligt författaren använts för att legitimera externa och interna säkerhetsåtgärder inom EU.³⁹ Sammanfattningsvis pekar forskningen på att säkerhetspolitiska åtgärder legitimeras genom att framställa ”andra” genom hot och våld samtidigt som aktörens egen identitet stärks.

2.3. Strategiskt narrativ

Ett centralt perspektiv inom litteraturen om internationella insatser rör strategiskt narrativ. Freedman framhåller att narrativ blir övertygande genom anknytning till in-group, det vill säga publikens kultur, värderingar och mål.⁴⁰ Ett effektivt narrativ ramar in en fråga som antyder en specifik politisk åtgärd.⁴¹ Den största utmaningen enligt Freedman är att narrativet ständigt konfronteras med verkligheten och andra aktörers agerande.⁴²

Mot denna bakgrund analyserar Noreen och Ångström det strategiska narrativet i den svenska politiska diskursen under ISAF. De identifierar fyra centrala motiveringar för Sveriges närvaro i Afghanistan: stärka demokratin, bekämpa narkotikahandel, skydda Sverige från terrorism, och stödja NATO.⁴³ Skribenterna konstaterar att narrativet misslyckades, Sverige försökte framhäva ett altruistiskt motiv och ett nationellt intresse av att skydda Sverige från terrorism. Detta skapade en inkonsekvent och svårtolkad

³⁷ Ibid, s.296-298

³⁸ Baker-Beall, C. The evolution of the European Union’s ‘fight against terrorism’ discourse: Constructing the terrorist ‘other’. *Sage Publications*. 49:2 (2014). S.212-238. DOI: 10.1177/0010836713483411, s.212

³⁹ Ibid, s.231-232

⁴⁰ Freedman, L. The possibilities and limits of strategic narratives. I De Graaf, B. Dimitru, G. & Ringmose, J. (red.). *Strategic Narratives, Public Opinion, and War*. (Routledge, 2015), s.25

⁴¹ Ibid, s.33

⁴² Ibid, s.25

⁴³ Noreen, E. & Ångström, J. A catch-all strategic narrative: Target audiences and Swedish troop contribution to ISAF in Afghanistan. I De Graaf, B. Dimitru, G. & Ringmose, J. (red.). *Strategic Narratives, Public Opinion, and War*. (Routledge, 2015), s.295-296

berättelse.⁴⁴ Sammantaget framträder det att stater använder strategiska narrativ för att legitimera politiska åtgärder och skapa en övertygande berättelse i deltagandet av insatser.

Forskningen är i stort sett enig om de centrala teman, men det råder en oenighet kring i vilken utsträckning Sveriges deltagande i ISAF drevs av nationella intressen. Ångström och Honig argumenterar för att Sverige saknade nationella intressen i Afghanistan och drevs istället av internationella normer.⁴⁵ Detta står i kontrast till Ångström och Noreen senare undersökning som framhåller att nationella intressen var närvarande.⁴⁶ Det råder emellertid en oenighet om hur Sveriges drivkrafter och nationella intressen bör förstås.

Forskningen visar att Sveriges fredliga och humanitära identitet även speglar en självbild förankrad i mänskliga rättigheter. Forskningen har hittills inte behandlat hur diskurser om mänskliga rättigheter fungerar inom svensk utrikes- och säkerhetspolitik och ingen gör det i relation till Sveriges deltagande i ISAF. Detta pekar på en tydlig forskningslucka. Ett outforskat område är hur mänskliga rättigheter intas i riksdagsdebatter om det svenska deltagandet i ISAF. Den tidigare forskningen pekar även på att politiska åtgärder görs begripliga genom att framställa "andra" genom olika värden samtidigt som aktörens egen identitet görs starkare. Utifrån detta blir det relevant att undersöka vilka "vi" och "dom" distinktioner och identiteter som framträder inom en diskurs av mänskliga rättigheter. Vidare saknas forskning som undersöker hur mänskliga rättigheter bidrog till att legitimera Sveriges långvariga engagemang i ISAF.

⁴⁴ Ibid s.296

⁴⁵ Ångström & Honig, *Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan*, s.681-683

⁴⁶ Noreen & Ångström, *A catch-all strategic narrative: Target audiences and Swedish troop contribution to ISAF in Afghanistan*, s.295-296

3. Teori och metod

3.1. Teori

Uppsatsens teoretiska utgångspunkt är hur mänskliga rättigheter uttrycks i riksdagsdebatter. Mot denna bakgrund har Wendts teori om *collective identity formation* valts ut. Teorin tillhandahåller tre analytiska verktyg för att förstå hur stater formar kollektiva identiteter inom det internationella systemet. I uppsatsen används teorin i en analytisk anpassad form, benämnd *collective human rights identity*. Denna omformulering innebär inte att en ny teori introduceras, utan Wendts teori avgränsas och anpassas till att analysera mänskliga rättigheter. Anpassningen är ett teoretiskt val som syftar till att möjliggöra en fokuserad analys av hur mänskliga rättigheter gestaltas i riksdagsdebatter i relation till Sveriges deltagande i ISAF.

Wendts *collective identity formation* utgår ifrån tre analytiska ramverk: strukturella sammanhang, systematiska processer och strategisk praktik. Uppsatsen ämnar att endast använda strategisk praktik och systematiska processer. Valet att inte använda det strukturella sammanhanget motiveras av uppsatsens syfte. Det strukturella sammanhanget utgörs av intersubjektiva och materiella strukturer som avgör vilken anarki som råder i världen.⁴⁷ Detta anses inte relevant för uppsatsen och istället prioriteras systematiska processer och strategisk praktik. Wendts teori utgår från två antaganden inom den systematiska processen och strategiska praktiken. I denna uppsats behålls dessa antaganden, samtidigt som deras innehåll delvis omformuleras i syfte att möjliggöra en analys av mänskliga rättigheter. I det följande redogörs först för hur Wendts teori om *collective identity formation* definierar och tolkar respektive analytiskt verktyg. Därefter tillhandahålls en beskrivning av hur dessa verktyg omarbetas.

3.1.1. Kollektiva hot

Inledningsvis, utgår Wendts *collective identity formation* ifrån att staters identitet är avgörande för deras sociala roll i det internationella systemet och formar deras handlande.⁴⁸ Inom kollektiva säkerhetssystem menar Wendt att stater handlar mot gemensamma hot trots

⁴⁷ Wendt, A. Collective Identity Formation and the International State. *American Political Science Association*. 88:2 (1994): s.384-396. <https://doi.org/10.2307/2944711>, s.389

⁴⁸ Ibid, s.385-386

att det inte finns en hotbild riktad mot dem själva.⁴⁹ I uppsatsen behålls denna grundläggande tolkning, men anpassas till att kränkningar av mänskliga rättigheter kan konstrueras som gemensamma hot som kräver kollektivt agerande även när kränkningarna inte är direkt riktade mot den egna staten.

3.1.2. Systematiska processer

Inom Wendts analytiska ramverk skapas systematiska processer genom ett ömsesidigt beroende och inhemska värderingar. Den systematiska processen enligt Wendt avser dynamiken i internationella sammanhang där staters återkommande interaktioner bidrar till förändringar i identiteter och intressen. Wendt framhåller att ett ömsesidigt beroende kan uppstå genom ett ökat samarbete eller en framväxt av en gemensam "annan". Ett sådant beroende enligt Wendt ökar staters sårbarhet och minskar möjligheten att agera självständigt. I förlängningen skapar detta föreställningen om ett delat öde.⁵⁰ För att möjliggöra ett fokus på mänskliga rättigheter anpassas det ömsesidiga beroendet till att belysa hur samarbetet mellan stater och konstruktionen av en "annan" som inte respekterar mänskliga rättigheter kan bidra till att hot mot mänskliga rättigheter förstås som gemensamma. I denna kontext agerar stater inte ensidigt, utan är beroende av gemensamt ansvar, där kränkningar av mänskliga rättigheter konstrueras som hot och skapar ett delat öde. Det andra antagandet berör inhemska värderingar. Wendt påpekar att när staters värderingar överensstämmer minskar uppfattningen om att andra aktörer är annorlunda. Detta ökar positiv identifiering och gemensamma intressen.⁵¹ I uppsatsen förstås inhemska värderingar i termer av gemensamma värderingar och intressen om att upprätthålla mänskliga rättigheter.

3.1.1. Strategiska praktik

Wendts strategiska praktik sker genom en retorisk och beteendemässig praktik. Wendt menar att den retoriska praktiken uppstår genom språk, argument och idéer som formar politiska identiteter och intressen. Enligt Wendt finns ett mål att förändra andra staters intressen och skapa solidaritet för att förverkliga kollektiva mål. En stor del av kollektiva handlingar ligger således i ett symboliskt arbete, menar Wendt.⁵² Med mänskliga rättigheter

⁴⁹ Ibid, s.386-387

⁵⁰ Ibid, s.389-390

⁵¹ Ibid, s.389-390

⁵² Ibid, s.390-391

i åtanke omformulerar uppsatsen den retoriska praktiken till att mänskliga rättigheter används för att skapa solidaritet och ett symboliskt arbete. Vidare tolkar uppsatsen den retoriska praktiken som ett underlag för kollektiv handling med mänskliga rättigheter som grund. Vidare, definieras Wendts beteendemässiga praktik genom staters återkommande samarbete. Genom upprepade samarbeten skapas förväntningar om hur aktörer agerar, vilket gradvis leder till gemensamma normer. Ett sådant samarbete kan över tid enligt Wendt skapa en gemenskap och en konstruktion av ett kollektivt "vi".⁵³ I uppsatsen förstås den beteendemässiga praktiken genom att staters återkommande samarbeten leder till förväntningar och därav skapas en gemensam norm om mänskliga rättigheter som i sin tur skapar ett kollektivt "vi" som upprätthåller dem.

Slutligen, utgör dessa analytiska anpassningar av Wendts teori ett teoretiskt ramverk som är väl lämpat för att analysera diskurser om mänskliga rättigheter i riksdagsdebatter om ISAF. Det kollektiva hotet, systematiska processen och strategiska praktiken skapar tillsammans ett teoretiskt ramverk som i uppsatsen benämns *collective human rights identity*.

3.2. Metod

I denna uppsats används en diskursanalys för att undersöka hur mänskliga rättigheter uttrycks i riksdagsdebatter under perioden 2002 till 2014. Analysen baseras på riksdagsdebatter som behandlar Sveriges deltagande i ISAF. Materialet utgör en plattform där politiska aktörer uttrycker, argumenterar och legitimerar sina positioner, vilket gör dem lämpliga för en diskursanalytisk metod. Uppsatsens analytiska arbete genomförs genom att kombinera olika diskursanalytiska perspektiv. Metod och teori är i denna uppsats sammanvävda och berikar varandra analytiskt. Wendts kollektiva hot, systematiska processer och strategiska praktik fungerar som analytiska ingångar för att tolka de diskursiva mönster som identifieras.

För att identifiera diskurser har läsning av materialet fokuserat på hur politiker diskuterar människorättsfrågor, inte enbart när mänskliga rättigheter nämns. Framställningar som porträtteras i språket är centralt att studera eftersom de får konsekvenser i politiskt handlande. Inom en viss förståelse framstår vissa handlingar som naturliga och nödvändiga,

⁵³ Ibid, s.390-391

medan andra blir otänkbara. Diskurser skapar emellertid kunskap, identiteter, och sociala relationer.⁵⁴ I denna ansats betraktas diskursen som föremålet för analysen. Analysen fokuserar därav på vad som har sagts och de mönster som framträder. Detta bygger på en anti essentialistisk förståelse där betydelser, identiteter och sociala praktiker inte ses som givna utan som resultatet av diskursiva processer.⁵⁵ Att något framstår som naturligt eller objektivt förstås som ett resultat av tidigare politiska kamper.⁵⁶ Teorins förståelse av inhemska värderingar ger ett analytiskt ramverk för att förstå vilka värden som mänskliga rättigheter får inom diskursen.⁵⁷ Genomförandet bygger på att analysera återkommande formuleringar, begrepp och kontraster i materialet som i sin tur synliggör diskursen om mänskliga rättigheter.

I analysen intar identitetskonstruktioner en central roll. För att kartlägga "vi" och "dom" konstruktioner och identiteter i diskursen om mänskliga rättigheter analyseras beskrivningar av Sverige i relation till andra aktörer. Kollektiva identiteter skapas alltid relationellt i förhållande till vad de inte är. Genom att analysera hur ett "vi" konstrueras i opposition till ett "dom" går det att synliggöra vilka värden inom mänskliga rättigheter som är centrala för Sveriges identitet. Identitet ses som något föränderligt som formas i diskursen genom självbild.⁵⁸ Riksdagsdebatter kan ses som en plattform för identitetsskapande där visioner om Sverige artikuleras och där distinktionen produceras. Teorins ömsesidiga beroende och beteendemässiga praktik har särskild relevans för distinktioner och identitet. Inom båda skapas en konstruktion av en "annan" och ett kollektivt "vi" som ger ett analytiskt perspektiv.⁵⁹ Materialet har bearbetats genom att undersöka hur vissa värden eller aktörer förs samman i kontrast till dom som exkluderas.⁶⁰

För att undersöka hur diskursen påverkade legitimeringen av Sveriges deltagande i ISAF läggs särskild fokus på hur och inte om insatsen legitimeras. Analysen riktar därmed fokus på återkommande framställningar som används för att göra deltagande självklart eller

⁵⁴ Jørgensen, M., & Phillips, L.J. *Discourse analysis as theory and method*. (SAGE Publications Ltd, 2002), <https://doi.org/10.4135/9781849208871>, s.5-6

⁵⁵ Ibid, s.5

⁵⁶ Ibid, s.36-37

⁵⁷ Wendt, Collective Identity Formation and the International State, s.389-390

⁵⁸ Bergström, G. & Ekström, L. Tre diskursanalytiska inriktningar. I Boréus, K. & Bergström, G. (red.). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text-och diskursanalys*. 4. uppl. (Studentlitteratur, 2018), s.256-257

⁵⁹ Wendt, Collective Identity Formation and the International State, s.389-391

⁶⁰ Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.51

nödvändigt inom ramen för mänskliga rättigheter. Politiska berättelser förstås inte enbart som beskrivningar utan som ett försök att påverka och legitimera specifika åtgärder. Uppsatsen utgår ifrån att språk används strategiskt för att uppnå vissa syften.⁶¹ Hegemoni blir därmed användbart eftersom det förstås som den process genom ett visst perspektiv blir dominerande och framstår som det mest naturliga sättet att tolka en situation.⁶² Den retoriska praktiken och kollektiva hotet från teorin berikar metoden här. De teoretiska verktygen bidrar analytiskt för att förstå hur mänskliga rättigheter fungerar som ett underlag för ett kollektivt agerande och hot inom legitimeringen.⁶³ Som en del av analysens genomförande används hegemoni begreppet för att kartlägga hur vissa diskurser om mänskliga rättigheter får en dominerande ställning och framstår som det naturliga eller det enda handlingsalternativet.

Slutligen, motiverar detta användningen av diskursanalysen i denna uppsats. Metoden gör det möjligt att undersöka hur språket i riksdagsdebatter skapar mening kring mänskliga rättigheter, formar distinktioner och identiteter inom diskursen om mänskliga rättigheter samt bidrar till legitimering. Trots att teorins verktyg är integrerad i metodens olika delar, tillämpas de analytiska verktygen även där de bedöms bidra med ett analytiskt värde.

⁶¹ Agius, C. & Keep, D. *The politics of identity: Place, space and discourse*. (Manchester University Press, 2018). <https://doi.org/10.7228/manchester/9781526110244.003.0001>, s.3-5

⁶² Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.36

⁶³ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.386-387

4. Analys

I det följande analyseras uppsatsens primärmaterial tillsammans med diskursanalysen och den teoretiskt anpassade teorin *collective human rights identity*. Det omfattande primärmaterialet presenteras inte i sin helhet, utan citaten fungerar som nedslag för diskursen.

4.1. Diskurser om mänskliga rättigheter

4.1.1. Mänskliga rättigheter i terrorismbekämpningen

Under 2002 råder en bred politisk enighet om Sveriges deltagande i ISAF. I riksdagsdebatterna framträder återkommande formuleringar om terrorismbekämpning i relation till mänskliga rättigheter. Debatterna fokuserar främst på hur ISAF-insatsen ska förstås, där mänskliga rättigheter och kampen mot terrorismen intar en central position. Detta kommer till uttryck när Agne Hansson (c) framhåller att:

Kampen mot terrorismen måste föras parallellt med att mänskliga rättigheter inte förkvävs. Sverige bör vara vaksamt och tydligt i detta. Vi har av tradition en klar profil i att hävda mänskliga rättigheter. Den får inte förblekna i kampen mot terrorismen. Vi bör verka för att kampen mot terrorismen måste föras inom ramen för ett multilateralt juridiskt hållbart ramverk.⁶⁴

Genom formuleringen “måste föras parallellt” framställs kampen mot terrorismen och skyddet av mänskliga rättigheter som integrerbara. Samtidigt markeras en risk för att mänskliga rättigheter kan “förkvävas” och “förblekna”, vilket antyder att de behöver upprätthållas i kampen mot terrorismen. Sverige konstrueras som en aktör med särskild “klar profil” och “tradition” i att hävda mänskliga rättigheter. Betoningen på “multilateralt juridiskt hållbart ramverk” placerar även Sveriges deltagande i ISAF inom ett bredare internationellt sammanhang som förankras inom rättsliga ramar.⁶⁵

Citatet kan förstås som en del av en diskurs där mänskliga rättigheter förenas med terrorismbekämpning. Mänskliga rättigheter integreras i säkerhetsåtgärderna mot

⁶⁴ Protokoll 2002/03:12, Anf. 301

⁶⁵ Protokoll 2002/03:12, Anf. 301

terrorismen snarare än att de ställs i opposition. Det ger intrycket av en diskurs där mänskliga rättigheter framstår som en självklar referenspunkt i diskussioner om terrorismbekämpningen i Afghanistan. Genom återkommande framställningar av vad som är nödvändigt i kontrast till det riskfyllda skapas gränser för vilka politiska handlingar som framstår som självklara.⁶⁶ Inom diskursen blir kränkningar av mänskliga rättigheter en risk samtidigt som kampen mot terrorismen förenas med mänskliga rättigheter. Att ISAF ska bekämpa terrorismen parallellt med mänskliga rättigheter framstår därmed som självklart och utgör en diskurs.

Inom ramen för *collective human rights identity* och de inhemska värderingarna, talar Hansson om en svensk "tradition" och "klar profil" i att tala om mänskliga rättigheter.⁶⁷ Mänskliga rättigheter kan utifrån teorin förstås som ett gemensamt svenskt intresse.⁶⁸ Det råder emellertid en bred enighet bland partierna kring upprätthållandet av mänskliga rättigheter i terrorismbekämpningen, snarare än en politisk kamp. Detta antyder att inhemska värderingar om mänskliga rättigheter kan betraktas som ett gemensamt intresse för partierna under 2002.

4.1.2. Kvinnors och flickors rätt till utbildning

Under senare år tonas diskussioner om terrorism och mänskliga rättigheter ned, och sammanförningen blir mindre framträdande i debatterna. I kontrast konkretiseras mänskliga rättigheter i debatterna från 2006 och 2010 genom kvinnors och flickors rätt till utbildning. Även om en bred politisk enighet kring Sveriges deltagande i ISAF kvarstod, började Vänsterpartiet och Miljöpartiet under 2006 förespråka för ett svenskt tillbakadragande från Afghanistan. Resterande partier besvarar kontinuerligt kritiken under riksdagsdebatterna. Isabella Jernbeck (m) anför:

Det är inte rimligt att lämna Afghanistan åt sitt öde. Sverige och omvärlden måste hjälpa den demokratiskt valda regeringen att uppnå ett stabilt samhällsläge. [...] Men vad ska ni säga till de kvinnorna? När trupperna drar sig tillbaka är det inte

⁶⁶ Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.5-6

⁶⁷ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.389-390; Protokoll 2002/03:12, Anf. 301

⁶⁸ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.389-390

troligt att talibanerna tillåter hjälpinsatser. De har en stark ovilja till all kontakt med omvärlden, och all utbildning av kvinnor och flickor kommer att upphöra.⁶⁹

Citatet pekar på att kvinnors och flickors rätt till utbildning intar ett värde för mänskliga rättigheter. När det hävdas att utbildning för kvinnor och flickor kommer att upphöra om ISAF trupperna dras tillbaka, etableras även ett samband mellan mänskliga rättigheter och militär närvaro. Därigenom framställs ISAF-insatsen som en nödvändighet för att upprätthålla mänskliga rättigheter. Genom den retoriska frågan "Men vad ska ni säga till de kvinnorna?" förskjuts fokus från handlingsalternativ till konsekvenserna som ett tillbakadragande kan få.⁷⁰ Formuleringen fungerar diskursivt genom att begränsa det politiska handlingsutrymmet, kritik gentemot insatsen likställs indirekt med ett accepterande av att kvinnors och flickors rättigheter upphör. Språket kan därmed tolkas strategiskt för att påverka hur insatsen ska förstås.⁷¹

Utifrån *collective human rights identity* kan betoningen på "Sverige och omvärlden" förstås som ett uttryck för ett ömsesidigt beroende. Jernbeck placerar Sveriges närvaro i Afghanistan inom ett kollektivt sammanhang där stater inte framställs som ensidiga aktörer, utan som del av ett gemensamt agerande.⁷² I detta sammanhang framförs även upphörandet av kvinnors och flickors rättigheter som ett kollektivt hot för "Sverige och omvärlden".⁷³ Genom den retoriska praktiken tillskrivs kvinnors och flickors rättigheter ett starkt symboliskt värde och kan därigenom utgöra en grund för kollektiv handling.⁷⁴ Kvinnors och flickors rätt till utbildning fungerar som en diskurs inom mänskliga rättigheter där de får ett särskilt värde. Samtidigt framstår ISAF trupperna som nödvändiga för upprätthållandet av mänskliga rättigheter.

I efterföljande debatter under 2010 fortsätter kvinnors och flickors rätt till utbildning att vara ett bärande tema i diskursen om mänskliga rättigheter. I linje med detta framför utbildningsministern Jan Björklund (fp):

⁶⁹ Protokoll 2006/07:116, Anf. 268

⁷⁰ Protokoll 2006/07:116, Anf. 268

⁷¹ Agius & Keep, *The politics of identity: Place, space and discourse*, s.3-5

⁷² Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.389-390

⁷³ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.386-387; Protokoll 2006/07:116, Anf. 268

⁷⁴ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.390-391

Poängen är att det behövs inga lärare om det inte finns soldater där eftersom det inte skulle finnas några flickor som går i skolan. De får inte göra det. Det är tack vare att Sverige och andra länder har styrkor där som flickor över huvud taget får gå i skolan i Afghanistan.⁷⁵

Genom uttrycket görs militär närvaro återigen till en förutsättning för upprätthållandet av mänskliga rättigheter. Alternativa åtgärder osynliggörs i uttalandet, vilket diskursivt bidrar till att begränsa det politiska handlingsutrymmet.⁷⁶ I likhet med Jernbeck hänvisar Björklund till "Sverige och andra länder", vilket placerar ansvaret ännu en gång inom ett kollektivt internationellt sammanhang.⁷⁷ Citatet kan därmed tolkas som ett förstärkande av en diskurs där mänskliga rättigheter är villkorade av ISAF trupperna. Genom återkommande resonemang om kvinnors och flickors rätt utbildning samt Sveriges och andra länders ansvar att säkerställa dem, skapas en kunskap inom diskursen där ISAF framstår som den enda möjliga åtgärden för att upprätthålla mänskliga rättigheter.⁷⁸ Vidare kan diskursen förstås i relation till de inhemska värderingarna inom teorin. När kritik eller frågor riktas mot insatsen uppmärksammas risken för att mänskliga rättigheter ska upphöra. Det gemensamma svenska intresset för att upprätthålla mänskliga rättigheter återinförs när insatsen ifrågasätts.⁷⁹

4.2. "Vi/om" och identiteter

4.2.1. Afghanistans icke-statliga aktörer som "de andra"

I debatterna från 2002 intas en tydlig position mot aktörerna i Afghanistan, där landet konsekvent framställs som en plats präglad av hot mot mänskliga rättigheter. Dessa hot personifieras genom ett antal icke statliga aktörer. Erling Wälivaara (kd) uttrycker:

Hoten mot arbetet för att nå demokrati och mänskliga rättigheter i Afghanistan är många – hot från regionala krigsherrar, olika extremistgrupper eller andra regeringsfientliga krafter som av en eller annan anledning inte ställer upp på

⁷⁵ Protokoll 2010/11:9, Anf. 102

⁷⁶ Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.5-6

⁷⁷ Protokoll 2010/11:9, Anf. 102

⁷⁸ Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.5-6

⁷⁹ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.389-390

övergångsregeringen. ISAF, den av FN sanktionerade internationella fredsfrämjande styrkan, spelar mot denna bakgrund en mycket viktig roll.⁸⁰

Inledningsvis beskrivs hoten mot demokrati och mänskliga rättigheter i Afghanistan som verkliga. Wälivaara återger att ISAF-insatsen möter hinder och de utgörs av “regionala krigsherrar, olika extremistgrupper eller andra regeringsfientliga krafter”. Hotbilden kopplas till behovet av ISAF-insatsens närvaro, där insatsen beskrivs som en internationell, FN sanktionerad och fredsfrämjande styrka.⁸¹

Det etableras en förståelse av situationen i Afghanistan där demokrati och mänskliga rättigheter framställs som ständigt hotade. Genom att anmärka flera typer av hot konstrueras en omfattande hotbild. Diskursivt kan denna hot konstruktion fungera som en förklaring till varför ISAF-insatsens närvaro görs nödvändig. När arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter beskrivs som utsatt från många håll, framstår insatsen som nödvändig.⁸² Walivaaras resonemang skapar en “vi” och “dom” distinktion mellan aktörer som stödjer övergångsregeringen och aktörer som motsätter sig den. Det diskursiva “vi” utgörs av Sverige som ställs i opposition till krigsherrar, extremistgrupper och regeringsfientliga som innefattas av “dom”.⁸³ Sveriges deltagande i ISAF positioneras mot Afghanistans icke-statliga aktörer som utgörs vara ett hot mot mänskliga rättigheter.

Det ömsesidiga beroendet inom teorin bidrar med att synliggöra hur hot mot mänskliga rättigheter konstrueras som gemensamma. Genom att identifiera aktörer som hotar mänskliga rättigheter i Afghanistan, framställs problemet som svårhanterligt för den afghanska staten på egen hand. Därmed etableras en förståelse för att en enskild stat som Afghanistan inte förmår att hantera kränkningarna ensidigt. I denna kontext framträder ISAF som ett uttryck för gemensamt ansvar. Betoningen på FN, styrkans internationella och fredsfrämjande karaktär placerar åtgärderna inom ramen för ett samarbete mellan stater och aktörer.⁸⁴ Kränkningar av mänskliga rättigheter konstrueras därigenom som ett hot som angår fler än den stat där de äger rum.⁸⁵ Till sist, skapas en konstruktion av en Afghanistans

⁸⁰ Protokoll 2002/03:37, Anf. 176

⁸¹ Protokoll 2002/03:37, Anf. 176

⁸² Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.5-6

⁸³ Bergström & Ekström, *Tre diskursanalytiska inriktningar*, s.256–257

⁸⁴ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.389-390

⁸⁵ *Ibid*, s.386–387

icke-statliga aktörer som en "annan" som inte respekterar mänskliga rättigheter i övergångsregeringen. Dessa aktörer positioneras utanför det gemensamma kollektivet.⁸⁶

4.2.2. Avståndstagandet från USA

I debatterna under 2006 blir frågan om legitimitet, ansvar och efterlevnaden av mänskliga rättigheter inom Afghanistan alltmer omstridd. Det uppstår en spänning mellan aktörer och deras respekt för mänskliga rättigheter, särskilt vilken roll USA bör ha i Afghanistan. Karla López (mp) framför:

Det bästa vore om USA slutade att bryta mot mänskliga rättigheter i Afghanistan och följde avtal. Det gör inte USA. Därför måste USA bort. Men självklart kan FN vara kvar och göra sitt bästa. Alternativet är att USA följer reglerna.⁸⁷

Citatet inleder med att formulera att USA:s agerande i Afghanistan bryter mot mänskliga rättigheter och avtal. USA bör lämna Afghanistan på grund av deras brott mot mänskliga rättigheter. Samtidigt framträder en åtskillnad mellan USA och FN, där FN inte ifrågasätts. USA:s närvaro i Afghanistan beskrivs som problematisk och deras fortsatta närvaro kräver ett förändrat beteende.

Upprätthållandet av mänskliga rättigheter förstås som ett avgörande villkor för att närvara i Afghanistan. När mänskliga rättigheter kränks utgör ett fortsatt engagemang problematiskt.⁸⁸ Samtidigt etableras en distinktion mellan olika aktörer, där FN framstår som legitim, medan USA bryter mot mänskliga rättigheter. När López argumenterar för ett amerikanskt tillbakadragande i Afghanistan kan det indirekt utläsas att andra aktörer som respekterar mänskliga rättigheter inte omfattas av samma kritik. När FN tillåts vara kvar impliceras även ett fortsatt svenskt engagemang, då Sveriges närvaro i Afghanistan är under ett FN mandat. I resonemanget framträder ett "vi" och "dom" mellan USA och Sverige. På grund av USA:s agerande placeras "dom" med ett avstånd från det svenska "vi".⁸⁹

Utifrån teorins ömsesidiga beroendet framträder distinktionen ytterligare. Det konstrueras en skillnad mellan USA och Sverige genom att föra legitimitet samman med mänskliga

⁸⁶ Ibid, s.389–390

⁸⁷ Protokoll 2006/07:117, Anf. 165

⁸⁸ Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.5-6

⁸⁹ Bergström & Ekström, *Tre diskursanalytiska inriktningar*, s.256–257

rättigheter. USA bryter mot mänskliga rättigheter, medan Sverige genom FN placeras inom ett kollektiv som delar intresset att upprätthålla dem. USA:s agerande i Afghanistan placeras genom en "annan" som inte respekterar mänskliga rättigheter. Från teorins beteendemässiga praktik ingår USA inte i det kollektiva "vi" agerandet när det bryter mot de mänskliga rättigheterna. De delar således inte den gemensamma normen om mänskliga rättigheter med USA.⁹⁰ Sammantaget, sker ett avståndstagande mot USA och landet positioneras genom ett "dom" som bryter mot mänskliga rättigheter.

4.2.3. Skyddet av civila och svensk identitet

År 2006 och 2010 skildras skyddet av civilbefolkningen i Afghanistan regelbundet i riksdagsdebatterna. I detta sammanhang synliggörs en konstruktion av Sverige med ett särskilt ansvar att skydda civila i konfliktdrabbade områden. Allan Widman (fp) beskriver:

Flera har varit inne på vad som händer om ISAF lämnar Afghanistan. Det som händer är naturligtvis att säkerheten för civilbefolkningen kommer att försämrats ytterligare. FN:s före detta generalsekreterare Kofi Annan talade om a responsibility to protect. Och vilka ska försvara oskyldiga, värnlösa män, kvinnor och barn i Afghanistan om inte ett av de rikaste länderna i världen? ⁹¹

Genom Widmans retoriska fråga om vem som ska försvara "oskyldiga, värnlösa män, kvinnor och barn" om inte "ett av de rikaste länderna i världen", tillskrivs Sverige ett särskilt ansvar.⁹² Ett svenskt tillbakadragande framställs som liktydigt med ett försämrat säkerhetsläge för civilbefolkningen, vilket bidrar till att göra fortsatt deltagande i ISAF till det mest försvarbara handlingsalternativet.⁹³ Inom diskursen framträder skyddet av civila som centralt för Sveriges självbild. Det uttrycks visioner där Sverige som välbärgat land förväntas försvara civila. Sveriges tycks därigenom ha en självbild förankrad i att skydda civila från kränkningar av mänskliga rättigheter.⁹⁴ Den beteendemässiga praktiken från teorin tillhandahåller ett perspektiv där Widmans betoning på principen om R2P stärker det kollektiva "vi". I detta sammanhang framstår R2P inte enbart som en del av diskursen om

⁹⁰ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.389-390

⁹¹ Protokoll 2006/07:116, Anf. 276

⁹² Protokoll 2006/07:116, Anf. 276

⁹³ Jørgensen, & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.36-37

⁹⁴ Bergström & Ekström, *Tre diskursanalytiska inriktningar*, s.256-257

mänskliga rättigheter, utan även som ett uttryck för en svensk självbild som värnar om civila.⁹⁵

Liknande uttalanden framträdde regelbundet under 2010, med en betoning på de civilas oskyldighet i kriget. Hans Linde (v) framför:

Vi ser hur allt fler oskyldiga afghaner, även kvinnor och barn, faller offer för talibanernas grymma våld. Låt mig vara glasklar på den punkten. Talibanerna är en rörelse som ingen vän av demokrati, mänskliga rättigheter eller jämställdhet kan känna någon form av sympati för.⁹⁶

I uttalandet riktas uppmärksamheten mot civilbefolkningen i Afghanistan, där kvinnor och barn uppmärksammas. Talibanerna placeras som “ingen vän av demokrati, mänskliga rättigheter eller jämställdhet”.⁹⁷ Som tidigare analyserats finns ett “vi” och “dom” mellan Sverige och de afghanska icke-statliga aktörerna, vilket även förstärks i citatet. Parallellt produceras självbilden förankrad i att skydda civila. Identiteter skapas relationellt i förhållande till vad de inte är och citatet kan därmed förstås som ett uttryck för en svensk självbild.⁹⁸ Genom framställningen av talibanernas våld mot civilbefolkningen tillskrivs Sveriges dess motsatta värde. Tillsammans med teorins beteendemässiga praktik produceras en norm för mänskliga rättigheter i att skydda civila.⁹⁹

4.4. Legitimering

4.4.1. Multilateralt samarbete

Under hela tidsperioden för det svenska deltagandet i ISAF återkommer ett mönster. Det hänvisas frekvent till det multilaterala samarbetet och FN mandatet. Redan från 2002 till slutet av 2014 genomsyras debatterna av detta. Cecilia Nilsson Wigström (fp) anger:

Utöver bistånd ställer världssamfundet upp med en internationell säkerhetsstyrka, ISAF. Totalt bidrar 22 länder till att det i Kabul med omgivningarna finns 4 800

⁹⁵ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.390-391

⁹⁶ Protokoll 2010/11:35, Anf.2

⁹⁷ Protokoll 2010/11:35, Anf.2

⁹⁸ Bergström & Ekström, *Tre diskursanalytiska inriktningar*, s.256–257

⁹⁹ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.390-391

soldater på plats för att upprätthålla ordning och säkerhet. De är där med FN-mandat grundat på artikel 7 i FN-stadgan. Sverige har bidragit med upp till 45 personer sedan starten i januari i år.¹⁰⁰

Framställningar som "världssamfundet", "22 länder", "4 800 soldater", "FN-mandat" och "45 personer" förstärks bilden av att Sverige inte agerar själv utan i ett system med andra aktörer.¹⁰¹ I analysen har debatter från 2014 inte hittills behandlats. Redan innan årsskiftet för 2014 hade beslutet för ett svenskt tillbakadragande redan tagits och därmed förekommer få debatter som berör ISAF eller Afghanistan. Däremot återkommer den multilaterala retoriken, Sofia Damm (kd) framför:

Värt att nämna vore också insatsen i Afghanistan. Sverige deltog med nästan 900 svenska soldater, och sex personer fick dessvärre sätta livet till. Det var en insats uppbackad av nio FN-resolutioner och avslutades förra året.¹⁰²

Likt Wigström betonar Damm "900 svenska soldater" och "nio FN-resolutioner".¹⁰³ Återigen införs samma betoning på det stora internationella samarbetet och FN. Beskrivningarna av ISAF-insatsen i citaten kan förstås som en legitimering.¹⁰⁴ De återkommande beskrivningarna av ISAF-insatsens internationella karaktär kan tolkas som ett försök till legitimering. Antalet soldater, deltagande länder och FN resolutioner genomsyras under alla årtal och kan därmed förstås som ett dominerande perspektiv. Hegemoniskt framstår detta som det mest naturliga sättet att tolka ISAF-insatsen.¹⁰⁵ I samtliga debatter framträder det multilaterala samarbetet inom ISAF, vilket bidrar till att legitimera Sveriges deltagande. Utifrån den retoriska praktiken framstår ISAF-insatsen som ett solidariskt samarbete mellan stater och FN. I denna kontext agerar inte Sverige självständigt utan är ömsesidigt beroende av ISAF-insatsens multilaterala samarbete för legitimitet.¹⁰⁶ Det kollektiva hotet mot mänskliga rättigheter hanteras således multilateralt enligt teorins antagande.¹⁰⁷

¹⁰⁰ Protokoll 2002/03:37, Anf. 173

¹⁰¹ Protokoll 2002/03:37, Anf. 173

¹⁰² Protokoll 2014/15:58, Anf. 23

¹⁰³ Protokoll 2014/15:58, Anf. 23

¹⁰⁴ Agius & Keep, *The politics of identity: Place, space and discourse*, s.3-5

¹⁰⁵ Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.36

¹⁰⁶ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.389-390

¹⁰⁷ Ibid, s.385-386

4.4.2. Uteslutning av alternativ

År 2002 formulerades tydliga ställningstaganden kring Sveriges roll vid kränkningar av mänskliga rättigheter. Mot denna bakgrund artikuleras det svenska ansvaret vid internationella konflikter, Holger Gustafsson (kd) lyfter:

Sverige bör aldrig stå neutralt i en konflikt och i situationer då mänskliga rättigheter kränks. [...] Men inför hot mot oskyldiga medborgare kan också militära åtgärder bli nödvändiga.¹⁰⁸

Gustafsson fastslår att neutralitet inte är ett alternativ för Sverige i situationer där mänskliga rättigheter kränks. Formuleringen "bör aldrig stå neutralt" markerar ett krav där ett icke deltagande i Afghanistan är otänkbart så länge mänskliga rättigheter kränks. Genom "kan också militära åtgärder bli nödvändiga" öppnas ett handlingsutrymme där militära åtgärder kan komma att användas. Samtidigt är det inte ett förstahandsalternativ, men inte heller uteslutet. Endast under situationer där "oskyldiga medborgare" hotas kan det bli behövligt.¹⁰⁹ Samtidigt som citatet kan tolkas som legitimerande, framträder även Sveriges identitet att skydda civila igen.

Citatet synliggör en förståelse där neutralitet anses som ett otänkbart handlingsalternativ vid kränkningar av mänskliga rättigheter. Kränkningar av mänskliga rättigheter konstrueras som en markör för ett agerande. När de mänskliga rättigheterna kränks framstår ett deltagande som nödvändigt, medan neutralitet förskjuts. Samtidigt införs militärt våld som ett legitimt men villkorat alternativ. Diskursivt normaliseras sambandet mellan mänskliga rättigheter och militära insatser. Andra alternativ för att stödja Afghanistan blir uteslutna och denna förståelse kan betraktas som dominerande under 2002 innan kritiken från Vänsterpartiet och Miljöpartiet kom.¹¹⁰

Utifrån *collective human rights identity* är detta citat svårt att fullt placera inom ett kollektivt hot. Teorin betonar hur mänskliga rättigheter konstrueras i relation till ett gemensamt ansvar mellan aktörer.¹¹¹ I detta citat framträder Sverige som ensam aktör. Inga aktörer som FN eller medlemsstaterna till ISAF inkluderas i framställningen. Detta indikerar att diskursen

¹⁰⁸ Protokoll 2002/03:56, Anf. 4

¹⁰⁹ Protokoll 2002/03:56, Anf. 4

¹¹⁰ Jørgensen & Phillips, *Discourse analysis as theory and method*, s.36

¹¹¹ Wendt, *Collective Identity Formation and the International State*, s.386-387

om mänskliga rättigheter under 2002 inte konsekvent fokuserar på ett internationellt samarbete eller ett kollektivt handlande. Mänskliga rättigheter artikuleras här främst som ett nationellt ansvar snarare än ett gemensamt åtagande, vilket visar att diskursen rymmer variationer där det kollektiva inte alltid är dominerande.

5. Resultat och diskussion

5.1. Resultat

Syftet med uppsatsen har varit att bidra ny kunskap om hur mänskliga rättigheter kommer till uttryck i svenska debatter i deltagandet av internationella insatser. Analysen av riksdagsdebatterna mellan 2002 och 2014 visar att diskurserna om mänskliga rättigheter präglas av både förändring och kontinuitet.

I riksdagsdebatterna från 2002 dominerade debatterna av en diskurs där mänskliga rättigheter integrerades i kampen mot terrorismen. Det rådde en bred politisk enighet om det svenska deltagandet i ISAF, där mänskliga rättigheter framställdes som förenliga med terrorismbekämpningen. Citatet från Agne Hansson (c) illustrerar hur diskurs, “vi/dom” distinktioner, identiteter och legitimering samverkar i debatterna om Sveriges deltagande i ISAF:

Kampen mot terrorismen måste föras parallellt med att mänskliga rättigheter inte förkvävs. Sverige bör vara vaksamt och tydligt i detta. Vi har av tradition en klar profil i att hävda mänskliga rättigheter. Den får inte förblekna i kampen mot terrorismen. Vi bör verka för att kampen mot terrorismen måste föras inom ramen för ett multilateralt juridiskt hållbart ramverk.¹¹²

När kampen mot terrorismen beskrivs som något som riskerar att “förkväva” mänskliga rättigheter skapas ett “dom” av aktörer som inte förenar kampen mot terrorismen med upprätthållandet av mänskliga rättigheter. Genom att framställa Sveriges “klara profil” och “tradition” positioneras Sverige i kontrast till dessa aktörer och får en identitet. Samtidigt fungerar hänvisningen till ett “multilateralt juridiskt hållbart ramverk” som en gränsdragning mellan legitim och icke legitim terrorismbekämpning.¹¹³ Citatet sammanför diskursen om mänskliga rättigheter, konstruktionen av ett “vi” och “dom”, identiteten samt legitimeringen av Sveriges deltagande i ISAF i en och samma argumentation. Detta lyfter fram hur analysens olika delar samverkar med varandra i debatterna om ISAF och deras relevans.

¹¹² Protokoll 2002/03:12, Anf. 301

¹¹³ Protokoll 2002/03:12, Anf. 301

Samtidigt indikerar diskursen från 2002 att Sveriges nationella ansvar fick en uppmärksam roll, i kontrast till det multilaterala samarbetet som tydligt dominerade under de andra åren. Detta visar att *collective human rights identity* inte enbart rymmer det kollektiva, utan att det nationella agerandet kan få företräde. Afghanistans icke statliga aktörer positioneras genom ett "dom" och utgjorde ett hot mot mänskliga rättigheter. I kontrast intog Sverige och FN ett kollektivt "vi" i upprätthållandet för mänskliga rättigheter. Neutralitet ansågs därigenom otänkbart och Sveriges deltagande i ISAF placerades inom den kollektiva respekten för mänskliga rättigheter. Vidare visar diskursen att mänskliga rättigheter integrerades genom inhemska värderingarna och behöll sin betydelse över tid. Ifrågasättandet av insatsen besvaras genom att skildra konsekvenserna för flickors och kvinnors mänskliga rättigheter.

En stor del av kritiken från Vänsterpartiet och Miljöpartiet berörde även USA:s oförenliga agerande med de mänskliga rättigheterna under 2006 och 2010. Därigenom identifierades en "vi" och "dom" distinktion mellan Sverige och USA, där ett avstånd återigen togs gentemot aktörer som ansågs kränka de mänskliga rättigheterna. USA ingick därmed inte längre i teorins kollektiva agerande för mänskliga rättigheter. Genom att undersöka vad man är i kontrast till vad man inte är, identifierades en svensk självbild förankrad i att skydda civila. Denna identitet framhävdes genom principen R2P med särskild betoning på Sveriges ansvar att försvara civilbefolkningen i Afghanistan. Samtidigt är Sverige inte en aktör som använder militärt våld enbart på grund av kränkningar av mänskliga rättigheter. FN-mandatet är en nödvändig förutsättning för att ett sådant agerande ska uppfattas som legitimt. Detta understryks av Wigström "De är där med FN-mandat grundat på artikel 7 i FN-stadgan. Sverige har bidragit med upp till 45 personer sedan starten i januari i år".¹¹⁴ Sverige agerar inte med militärt våld oavsett kränkningarnas omfattning, utan är beroende av FN mandat och resolutioner för legitimitet.

Till sist, var debatterna om Afghanistan och ISAF under 2014 bristande. Däremot framgick det att hela tidsperioden mellan 2002 och 2014 präglades av återkommande formuleringar om ISAF-insatsens breda internationella stöd. Det uppstod således en hegemonisk dominerande diskurs. Det kollektiva agerandet med FN-mandat, antal deltagande länder samt soldater uppmärksammades frekvent både i att försvara och legitimera insatsen.

¹¹⁴ Protokoll 2002/03:37, Anf. 173

Sammantaget, kan Sveriges deltagande i ISAF förstås som ett uttryck för ett rättsligt grundat kollektivt agerande för att upprätthålla mänskliga rättigheter.

5.2. Diskussion

Inför uppsatsen fanns en föreställning om att diskursen om mänskliga rättigheter skulle präglas av en större politisk kamp mellan partierna. Under uppsatsen gång har antagandet omvärderats. Analysen pekade istället på att mänskliga rättigheter tidigt etablerades i riksdagsdebatterna och även när kritik mot insatsen ökade skedde det inom ramen för mänskliga rättigheter. Samtidigt har vissa begränsningar uppmärksammats under uppsatsens gång. Den avgränsade tidsperioden var begränsad under 2014 eftersom beslut om tillbakadragandet redan hade tagits. Andra årtal hade eventuellt varit mer fördelaktigt för analysen.

Genom att placera uppsatsen i det tidigare forskningsläget framträder nya perspektiv. Noreen et al. framhåller att Sverige framstod som en aktiv och självständig aktör i deltagandet av ISAF.¹¹⁵ Detta står i kontrast till analysens resultat, där återkommande hänvisningar till FN och antalet deltagande länder regelbundet placerade ISAF i en bredare internationell kontext. Samtidigt menar Noreen och Sjöstedt att Sveriges peace nation identitet historiskt har växt fram ur engagemanget i nationernas förbund och FN.¹¹⁶

Med utgångspunkt i Björkdahls begrepp om normentreprenörskap kom principen om R2P att få ett starkt fäste i den svenska utrikespolitiken under 90-talet.¹¹⁷ I likhet visade analysen att hänvisningarna till R2P och Sveriges ansvar att försvara civilbefolkningen i Afghanistan återkom frekvent. Ansvar att skydda civila integrerades också i den svenska identiteten. Detta tyder på att normen som Björkdahl identifierade även fungerar som en del av den svenska identiteten i internationella insatser.

¹¹⁵ Noreen, Sjöstedt & Ångström, Why small states join big wars: the case of Sweden in Afghanistan 2002–2014, s.156

¹¹⁶ Sjöstedt & Noreen, When peace nations go to war: Examining the narrative transformation of Sweden and Norway in Afghanistan, s.327

¹¹⁷ Björkdahl, Ideas and Norms in Swedish Peace Policy, s.331-332

Sandmans begrepp *dis/appearance* där USA och OEF framställdes som de tydligt krigförande aktörerna, tillhandahåller ett kompletterande perspektiv.¹¹⁸ I analysen tog flera partier ett avstånd från USA när deras agerande ansågs bryta mot de mänskliga rättigheterna. Detta indikerar att aktörer som under insatsens gång uppfattades strida med svenska värderingar positioneras som en "annan". I likhet med Sandmans iakttagelse om hur våldet inom ISAF-insatsen förblev dolt i debatterna, kan diskursen om mänskliga rättigheter förstås på ett liknande sätt.¹¹⁹ När insatsen ifrågasattes flyttades fokuset till de risker som ett tillbakadragande skulle få för mänskliga rättigheter. Alternativa åtgärder i Afghanistan diskuterades aldrig och ansågs otänkbara eftersom mänskliga rättigheter var villkorade av den militära närvaron.

Baker-Bealls analys av EU:s diskurs om terrorismbekämpning, där den "terroristiska andra" konstruerades som en icke-statlig och hotfull aktör.¹²⁰ Framställdes även aktörerna i Afghanistan som icke-statliga och som verkliga hot mot mänskliga rättigheter. Enligt författaren bidrog denna typ av framställning till att legitimera EU:s säkerhetspolitiska åtgärder.¹²¹ På motsvarande sätt kan konstruktionen av Afghanistans icke-statliga aktörer som "de andra" förstås som en legitimering av det svenska deltagandet i ISAF. Utifrån Freedmans strategiska narrativ kan diskursen om mänskliga rättigheter förstås som ett sätt att använda ett in-group perspektiv. För att framstå som övertygande behöver ett strategiskt narrativ knyta an till publikens värderingar.¹²² I detta sammanhang kan mänskliga rättigheter förstås ha använts som en referenspunkt för att uppnå legitimitet hos den svenska befolkningen och bland partierna.

Utifrån det tidigare forskningsläget bidrar uppsatsen med ett perspektiv om hur mänskliga rättigheter diskursivt intas i svenska debatterna om internationella insatser. Uppsatsen nyanserar även bilden av Sverige som historiskt alliansfritt genom att visa hur kollektivt ansvar och multilateralt samarbete för mänskliga rättigheter kan motivera ett deltagande i en krigförande insats. Genom resultaten framstår flera områden som relevanta för vidare

¹¹⁸ Sandman, *How violence dis/appears in narratives on war-like operations: a conceptual framework*, s.296-298

¹¹⁹ *Ibid*, s.291-293

¹²⁰ Baker-Beall, *The evolution of the European Union's 'fight against terrorism' discourse: Constructing the terrorist 'other'*, s.212

¹²¹ *Ibid*, s.231-232

¹²² Freedman, *The possibilities and limits of strategic narratives*, s.25

forskning. En undersökning av hur diskurser om mänskliga rättigheter i riksdagen samspelar med media och den allmänna opinionen är av relevans.

6. Sammanfattning

Uppsatsens frågeställningar har berört diskurser om mänskliga rättigheter, “vi/dom” distinktioner, identiteter, och legitimering av Sveriges deltagande i ISAF. Syftet med uppsatsen har varit att bidra med ny kunskap om hur mänskliga rättigheter fungerar inom svenska debatter om internationella insatser. För att uppnå uppsatsens syfte har en diskursanalys använts tillsammans med teorin *collective human rights identity*. Nya perspektiv om hur mänskliga rättigheter fungerar inom debatter har producerats. Diskursen visade att mänskliga rättigheter fördes samman med terrorismbekämpning samt flickors och kvinnors rätt till utbildning. Inom diskursen tog partierna ett ställningstagande mot USA och Afghanistans icke-statliga aktörer som producerade ett “vi” och “dom”. Till sist, legitimerades ISAF genom en hegemonisk diskurs av ett multilateralt samarbete och en uteslutning av alternativ.

7. Referenser

Böcker:

Agius, C. & Keep, D. *The politics of identity: Place, space and discourse*. (Manchester University Press, 2018). <https://doi.org/10.7228/manchester/9781526110244.003.0001>.

Agrell, W. *Ett krig här och nu: Sveriges väg till väpnad konflikt i Afghanistan*. (Atlantis, 2013).

Bergström, G. & Ekström, L. Tre diskursanalytiska inriktningar. I Boréus, K. & Bergström, G. (red.). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text-och diskursanalys*. 4. uppl. (Studentlitteratur, 2018), s.253-301.

Freedman, L. The possibilities and limits of strategic narratives. I De Graaf, B. Dimitru, G. & Ringmose, J. (red.). *Strategic Narratives, Public Opinion, and War*. (Routledge, 2015), s.17-36.

Jakobsen, P. V. & Ringmose, J. "For our own security and for the sake of the Afghans" How the Danish public was persuaded to support an unprecedented costly military endeavor in Afghanistan. I De Graaf, B. Dimitru, G. & Ringmose, J. (red.). *Strategic Narratives, Public Opinion, and War*. (Routledge, 2015), s.138-156.

Jørgensen, M., & Phillips, L.J. *Discourse analysis as theory and method*. (SAGE Publications Ltd, 2002), <https://doi.org/10.4135/9781849208871>.

Noreen, E. & Ångström, J. A catch-all strategic narrative: Target audiences and Swedish troop contribution to ISAF in Afghanistan. I De Graaf, B. Dimitru, G. & Ringmose, J. (red.). *Strategic Narratives, Public Opinion, and War*. (Routledge, 2015), s-282-299.

Posner, E. A. *The twilight of human rights law*. (Oxford University Press, 2014). <https://ebookcentral.proquest.com/lib/lund/detail.action?docID=1794202>.

Tidskriftsartiklar:

Baker-Beall, C. The evolution of the European Union's 'fight against terrorism' discourse: Constructing the terrorist 'other'. *Sage Publications*. 49:2 (2014). S.212-238. DOI: 10.1177/0010836713483411.

Björkdahl, A. Ideas and Norms in Swedish Peace Policy. *Swiss Political Science Review*. 19:3 (2013): 322-337. doi:10.1111/spsr.12046.

Noreen, E., Sjöstedt, S. & Ångström, J. Why small states join big wars: the case of Sweden in Afghanistan 2002–2014. *Sage Publications*. 31:2 (2017): s.145-168. <https://doi.org/10.1177/0047117816651125>.

Sandman, T. How violence dis/appears in narratives on war-like operations: a conceptual framework. *Critical Military Studies*. 9:3 (2023): 285-305. DOI:10.1080/23337486.2021.1985288.

Sjöstedt, R. & Noreen, E. When peace nations go to war: Examining the narrative transformation of Sweden and Norway in Afghanistan. *European Journal of International Security*. 6:1 (2021): 318-337. doi:10.1017/eis.2021.6.

Wendt, A. Collective Identity Formation and the International State. *American Political Science Association*. 88:2 (1994): s.384-396. <https://doi.org/10.2307/2944711>.

Ångström, J. & Honig, J.W. Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan. *Journal of Strategic Studies*. 35:5 (2012): DOI: 10.1080/01402390.2012.706969.

Webbsidor:

Försvarsmakten. *Afghanistan - ISAF*. (2021). <https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/var-historia/mer-historia/avslutade-truppinsatser/afghanistan-isaf/> (Hämtad: 2025-12-29).

North Atlantic Treaty Organization. *ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014)*. (2022). <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/isafs-mission-in-afghanistan-2001-2014> (Hämtad: 2025-12-30).

Rapporter:

Gell, T. & Stenbäck, I. *Opinioner 2014: allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*. (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2015). <https://rib.msb.se/filer/pdf/27502.pdf> (Hämtad: 2025-12-30).

Stütz, G. *Opinion 2002: Den svenska allmänhetens syn på samhället, säkerhetspolitiken och försvaret hösten 2002*. (Styrelsen för psykologiskt försvar, 2002).
<https://rib.msb.se/filer/pdf/26128.pdf> (Hämtad: 2025-12-30).

Offentligt tryck:

Protokoll 2002/03:37

Protokoll 2002/03:12

Protokoll 2002/03:56

Protokoll 2006/07:116

Protokoll 2006/07:117

Protokoll 2010/11:9

Protokoll 2010/11:35

Protokoll 2014/15:58